

เทคโนโลยีในกระเป๋าบร่อยร้ายทางสังคม: บทเรียนจากภัยดิจิทัล

Technology in the Pocket and Social Fractures:

The Lessons from Digital Threats

พ.ต.ท.ชนันท์ธิพัฒน์ เสนามาตย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์มหาสารคาม

Pol. Lt. Col. Chanunthipat Senamat

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Maha Sarakham College of Buddhist Studies

e-mail: Chanunthipat191@gmail.com

บทคัดย่อ

ในยุคดิจิทัล โทรศัพท์มือถือได้กลายเป็นเครื่องมือสื่อสารหลักที่แทรกซึมในทุกมิติชีวิต ครอบคลุมการสื่อสาร การทำงาน การศึกษา และการเข้าถึงข้อมูลอย่างไร้ข้อจำกัด แม้เทคโนโลยีดังกล่าวจะส่งเสริมการพัฒนาสังคม แต่การใช้งานที่ขาดหลักจริยธรรมได้ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ "รอยแตกทางสังคม" ที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง บทความนี้วิเคราะห์ผลกระทบการใช้โทรศัพท์มือถือที่นำไปสู่ภัยคุกคามดิจิทัล ประกอบด้วย การแบล็กเมลทางเพศผ่านสื่อดิจิทัลส่วนตัว การเผยแพร่ข้อมูลบิดเบือน (Disinformation) ที่บ่อนทำลายความน่าเชื่อถือของสาธารณะ และการรั่วไหลข้อมูลทาง การเมืองที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การวิเคราะห์ใช้กรอบแนวคิดทางสังคมวิทยาที่สำคัญ ได้แก่ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ เพื่ออธิบายบทบาทของเทคโนโลยีในระบบสังคมและผลกระทบเมื่อบทบาทดังกล่าวเบี่ยงเบน ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory) เพื่ออธิบายการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสร้างอำนาจต่อรองและความขัดแย้ง และทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism) เพื่ออธิบายการสร้าง ความหมายและการตีความข้อมูลจากสื่อดิจิทัล

ผลการวิเคราะห์ชี้ว่า โทรศัพท์มือถือเป็น “ดาบสองคม” ที่สามารถเป็นทั้งเครื่องมือสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และในขณะเดียวกันก็สามารถเป็นช่องทางสร้างความเสียหายทั้งในระดับปัจเจก ชุมชน และโครงสร้างสังคม ความเร็วและความกว้างขวางของการสื่อสารผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ ทำให้ภัยที่เกิดขึ้นสามารถลุกลามและสร้างผลกระทบเป็นวงกว้างในเวลาอันสั้น ข้อเสนอเชิงนโยบายเน้นการบูรณาการมาตรการด้านกฎหมายที่ทันสมัยและเข้มงวด การสร้างวัฒนธรรมดิจิทัลที่มีจริยธรรม การเสริมสร้างทักษะรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) และการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างรัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และผู้ให้บริการแพลตฟอร์ม เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมและลดความรุนแรงของรอยร้าวทางสังคมในยุคดิจิทัล

คำสำคัญ: อันตรายจากการใช้โทรศัพท์มือถือ, ผลกระทบต่อสังคม, ความปลอดภัยในโลกดิจิทัล.

Abstract

In the digital era, mobile phones have evolved into primary communication instruments that permeate every dimension of human existence, encompassing communication, professional activities, education, and unrestricted access to information. While such technology facilitates societal development, unethical usage has precipitated the phenomenon of 'social fragmentation' that continues to expand progressively. This article analyzes the impacts of mobile phone usage that lead to digital threats, comprising sexual blackmail through private digital media, the dissemination of disinformation that undermines public credibility, and political information leakage that affects international relations. The analysis is grounded in major sociological frameworks: Structural Functionalism, which explains the role of technology within the social system and the consequences of role deviation; Conflict Theory, which examines how technology can be instrumentalized to create power leverage and conflict; and Symbolic Interactionism, which addresses how meanings are constructed and interpreted through digital media.

Findings indicate that mobile phones are a “double-edged sword,” functioning as both a tool for generating economic, social, and cultural value and as a conduit for harm at the individual, community, and structural levels. The speed and breadth of communication through online networks allow such threats to escalate rapidly and produce wide-ranging impacts in a short period of time. Policy recommendations emphasize the integration of updated and enforceable legal measures, the cultivation of a digital culture rooted in ethics, the enhancement of media literacy skills, and the promotion of collaboration between governments, the private sector, civil society, and platform providers. These measures are essential for building societal resilience and mitigating the severity of social fractures in the digital age.

Keywords: Digital safety, Social impacts, Mobile phone risks .

บทนำ

ในยุคดิจิทัล เสียงแจ้งเตือนจากโทรศัพท์มือถือไม่เพียงเป็นสัญญาณของข้อความหรือสายเรียกเข้าเท่านั้น แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของโลกที่เชื่อมโยงกันอย่างไม่มีความขัดแย้ง โทรศัพท์มือถือได้หลอม

รวมเข้ากับวิถีชีวิตของผู้คนทุกเพศ ทุกวัย และทุกชนชั้นทางสังคม จนกลายเป็นสิ่งที่ยากจะแยกออกจากกิจกรรมประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารกับครอบครัว การทำธุรกรรมทางการเงิน การเรียนรู้ หรือการติดตามข่าวสารโลกเพียงปลายนิ้วสัมผัส พฤติกรรมการใช้สมาร์ตโฟน (smart phone) ของคนไทยมีความหลากหลายและเพิ่มความถี่อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นซึ่งใช้โทรศัพท์มือถือเป็นศูนย์กลางของการสื่อสารและการแสดงออก เมื่อมองผ่านกรอบ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (structural functionalism) โทรศัพท์มือถือทำหน้าที่เหมือน “เส้นเลือดใหญ่” ในระบบสังคม ที่คอยลำเลียงข้อมูล ข่าวสาร และการประสานงานให้แต่ละส่วนของสังคมทำงานสอดประสานกันได้อย่างราบรื่น กฤษณ์ ทัศนวิ (2555) อธิบายว่าบทบาทของสื่อมวลชนมีส่วนช่วยสร้างสมดุลหรือ Homeostasis ให้กับสังคม โดยโทรศัพท์มือถือได้ขยายบทบาทนี้ให้รวดเร็วและครอบคลุมมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นรายการข่าว การแจ้งเตือนภัย หรือการประสานงานในยามวิกฤติ ในอีกมุมหนึ่ง ทฤษฎีความขัดแย้ง (conflict theory) เตือนให้เราเห็นว่า เทคโนโลยีเดียวกันที่เชื่อมผู้คนเข้าหากัน ก็สามารถเป็นเครื่องมือสร้างอำนาจและก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมได้เช่นกัน กลุ่มที่มีทักษะด้านเทคโนโลยีสูงสามารถใช้โทรศัพท์มือถือในการสร้างกระแสสังคม ควบคุมทิศทางข้อมูล หรือแม้แต่บิดเบือนข้อเท็จจริงเพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง ขณะที่ผู้ขาดความรู้เท่าทันสื่อกลับตกเป็นเหยื่อของการหลอกลวงหรือการโจมตีทางไซเบอร์ เหตุการณ์การรั่วไหลของข้อมูล การบันทึกเสียงการเจรจาทางการเมือง หรือการเผยแพร่คลิปที่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคลเป็นตัวอย่างที่สะท้อนชัดเจนว่ามือถือไม่เพียงเป็นเครื่องมือสื่อสาร แต่ยังเป็น “สนามรบ” ของการต่อสู้เชิงอำนาจ

ขณะเดียวกัน ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (symbolic interactionism) เปิดมิติให้เห็นว่า โทรศัพท์มือถือไม่ได้เป็นเพียงวัตถุทางเทคโนโลยี แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ทางสังคมที่สะท้อนสถานะ อัตลักษณ์ และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การเลือกใช้รุ่นของสมาร์ตโฟน แอปพลิเคชัน หรือแม้แต่ภาพพื้นหลังหน้าจอ สามารถสื่อสารถึงรสนิยม ความเชื่อ หรือกลุ่มสังคมที่ตนสังกัด ตัวอย่างเช่น การใช้แพลตฟอร์ม (platform) สื่อสารเฉพาะกลุ่ม หรือการสร้างเนื้อหาในโซเชียลมีเดีย (social media) ที่สะท้อนภาพลักษณ์ตนเอง ทั้งหมดนี้เป็นกระบวนการสื่อความหมายที่ผู้ใช้และผู้รับสารต่างตีความไปตามประสบการณ์และบริบทของตน ความสำคัญของโทรศัพท์มือถือในยุคดิจิทัลจึงเป็นดาบสองคม ด้านหนึ่งเป็นเครื่องมือสร้างการเชื่อมต่อและโอกาส อีกด้านหนึ่งเป็นช่องทางที่อาจสร้างความแตกแยกและรอยร้าวทางสังคมได้อย่างรุนแรง ความเร็วของการแพร่กระจายข้อมูลในสังคมเครือข่ายทำให้เรื่องส่วนตัวสามารถกลายเป็นประเด็นสาธารณะในเวลาไม่กี่นาที และเรื่องท้องถิ่นสามารถลุกลามเป็นวิกฤติระดับชาติได้ในชั่วข้ามคืน ดังนั้น การทำความเข้าใจบทบาทของโทรศัพท์มือถือผ่านเลนส์ของทั้งสามทฤษฎีนี้ ช่วยให้เรามองเห็นภาพรวมของเทคโนโลยีในฐานะองค์ประกอบของระบบสังคม (structural functionalism) เครื่องมือของการต่อสู้ทางอำนาจ (conflict theory) และสัญลักษณ์ทางความหมายที่ผู้คนใช้สร้างและตีความตัวตน (symbolic interactionism) ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการออกแบบ นโยบาย กฎหมาย และการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัลที่มีความรับผิดชอบ

บทความนี้ผู้เขียนต้องการจะศึกษาเกี่ยวกับปัญหาความซับซ้อนของบทบาทโทรศัพท์มือถือในสังคมไทยยุคดิจิทัล ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลและการใช้อำนาจ ปัญหาความรวดเร็วของการแพร่กระจายข้อมูลและผลกระทบต่อสังคม รวมถึงปัญหาการละเมิดความเป็นส่วนตัวและสิทธิส่วนบุคคล และปัญหาการสร้างและตีความอัตลักษณ์ทางสังคมผ่านเทคโนโลยี โดยจะวิเคราะห์โดยใช้กรอบแนวคิดทางสังคมวิทยาที่สำคัญ ได้แก่ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ เพื่ออธิบายบทบาทของเทคโนโลยีในระบบสังคมและผลกระทบเมื่อบทบาทดังกล่าวเบี่ยงเบน ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory) เพื่ออธิบายการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสร้างอำนาจต่อรองและความขัดแย้ง และทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ เพื่ออธิบายการสร้างความหมายและการตีความข้อมูลจากสื่อดิจิทัล

แนวคิดและทฤษฎี

1. ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (Structural Functionalism)

ภายในกรอบแนวคิด โครงสร้างหน้าที่ของสังคมวิทยา โทรศัพท์มือถือไม่ใช่เพียงอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ แต่คือเส้นเลือดดิจิทัลที่ไหลเวียนนำพาการสื่อสารและข้อมูลไปยังทุกจุดของสังคม ในมิตินี้ สมาร์ทโฟนทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสร้างความสมดุล (homeostasis) และความเชื่อมโยง (integration) ระหว่างบุคคล ชุมชน และสถาบันต่าง ๆ Robert K. Merton อธิบายถึงหน้าที่ที่คาดหวัง (manifest functions) และหน้าที่แฝง (latent functions) ของสถาบันทางสังคมว่า บางสิ่งแม้ถูกวางแผนให้มีคุณูปการ แต่ก็อาจสร้างผลกระทบที่ไม่ตั้งใจ ซึ่งในบริบทของโทรศัพท์มือถือ บริการที่ตั้งใจให้สื่อสารได้ทันที (manifest) อาจนำไปสู่การเสพติดหรือแยกตนเองออกจากความสัมพันธ์โดยรอบ (latent) ในอีกด้าน หน่วยสังคม (social units) ต่าง ๆ ทำหน้าที่ร่วมกันเพื่อรักษาความมั่นคงของสังคม เมื่อโทรศัพท์มือถือกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการเหตุฉุกเฉิน การกระจายข่าวสาร หรือการประสานงานภายในครอบครัวและชุมชน แนวคิดนี้ได้สะท้อนให้เห็นว่าการทำงานของสมาร์ตโฟนมีบทบาทในสนับสนุนโครงสร้างของสังคมให้ดำเนินไปอย่างไร (Hans, 2004) ในบริบทของสังคมไทย งานศึกษาพฤติกรรมของเยาวชนไทย โดย Mettathamrong (2021) พบว่า การใช้โทรศัพท์มือถือในชีวิตประจำวันสะท้อนถึงการปฏิบัติในหลายมิติ เช่น การสื่อสาร การเรียนรู้ และความบันเทิง ซึ่งสะท้อนถึงการจัดสรรบทบาทในชีวิตที่ส่งเสริมความสมดุลในกลุ่มวัยรุ่น สรุปได้ว่าภายใต้ปรัชญาของ “Structural Functionalism” โทรศัพท์มือถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเสริมบทบาทของระบบสังคมในด้านการประสานงาน การสื่อสาร และการสร้างความเชื่อมโยง แม้จะมีผลต่อการสร้างสมดุลของสังคม แต่ก็อาจก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบที่ซ่อนอยู่ในบริบทของชีวิตประจำวัน

2. ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory)

ภายใต้กรอบทฤษฎีความขัดแย้ง โทรศัพท์มือถือไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือสื่อสารทั่วไป แต่ยังเป็นเวทีสำคัญของการต่อสู้เพื่อทรัพยากร การควบคุม และอำนาจในสังคมยุคดิจิทัล สังคมที่มักถูกมองว่าเป็นระบบที่สงบเรียบร้อยผ่านเลนส์ของ functionalism เมื่อถูกส่องผ่าน conflict theory

กลับเผยให้เห็นความไม่เท่าเทียมที่แฝงอยู่ในหลายมิติ (Easy Sociology, 2024) หนึ่งในรูปธรรมชัดเจนคือ “ช่องว่างดิจิทัล” (digital divide) ที่สะท้อนถึงการแบ่งแยกคนในสังคมตามการเข้าถึงเทคโนโลยี ผู้ที่สามารถเข้าถึงสมาร์ทโฟนและอินเทอร์เน็ตมีโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลและเครื่องมือสร้างอิทธิพลมากกว่า ในขณะที่ผู้ที่ขาดการเข้าถึงมีแนวโน้มถูกกีดกันทางสังคมและการเมือง (Lumen Learning, n.d.) นอกจากนี้ ทฤษฎีความขัดแย้งยังสะท้อนผ่านกลไก “Gatekeeping” ของโซเชียลมีเดียและแพลตฟอร์มออนไลน์ ผู้ที่ถือครองอำนาจ (เช่น แพลตฟอร์มขนาดใหญ่ หรือกลุ่มทุน) สามารถกำหนดว่าเนื้อหาใดปรากฏหรือถูกปิดกั้น ส่งผลให้กระแสดังกล่าวถูกควบคุมและเกิดอคติทางโครงสร้าง (Lumen Learning, n.d.) ในเชิงสัญลักษณ์เชิงเศรษฐกิจ สถิติค่าใช้จ่ายเพื่อการโฆษณาบนสื่อมีแนวโน้มเพิ่มสูง โดยกลุ่มที่มีทรัพยากรสูงสามารถซื้อพื้นที่สื่อเพื่อสร้างอิทธิพลต่อสังคม ในขณะที่กลุ่มด้อยโอกาสแทบไม่มีช่องทางเข้าถึงสื่อเลย (Lumen Learning, n.d.) ด้วยเหตุนี้ ทฤษฎีความขัดแย้งจึงช่วยให้เรามองเห็นว่า โทรศัพท์มือถือไม่ใช่แค่เทคโนโลยี แต่ยังเป็นเครื่องมือที่สะท้อนและขยายความไม่เท่าเทียมทางสังคม ซึ่งเป็นทั้งช่องทางของการควบคุมและเป็นสมรรถภูมิของการดิ้นรนเพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมในยุคดิจิทัล

3. ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism)

ภายใต้ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (symbolic interactionism) โทรศัพท์มือถือไม่ใช่เพียงเครื่องมือสื่อสารเท่านั้น แต่กลายเป็นสัญลักษณ์ที่ถ่ายทอดอัตลักษณ์และความหมายในสังคมยุคดิจิทัล การปฏิสัมพันธ์ผ่านโทรศัพท์มือถือสะท้อนให้เห็นว่า ผู้คนสร้างและตีความการใช้งาน โทรศัพท์ที่ถือไว้ในมืออาจสื่อถึงฐานะ ความร่วมสมัย หรือแรงไต่ตามกระแสแฟชั่นของผู้ใช้ Herbert Blumer กล่าวว่าผู้คนจะปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ (รวมทั้งวัตถุหรือเทคโนโลยี) อิงจากความหมายที่พวกเขาให้กับสิ่งนั้น และความหมายดังกล่าวถูกสร้างผ่านปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและผ่านกระบวนการตีความ (Blumer, 1973) ในบริบทของโทรศัพท์มือถือ ผู้ใช้สะท้อนอัตลักษณ์ส่วนตัวผ่านแอปพลิเคชัน หน้าจอ หรือวิธีการถือเครื่อง เช่น การเลือกใช้ฟอนต์ การตกแต่งหน้าจอก็สามารถเป็นการเจาะจงรูปแบบเพื่อสื่อถึงตัวตน (Leong, 2016) ในมิติเศรษฐกิจและวัฒนธรรม โทรศัพท์มือถือกลายเป็นสัญลักษณ์แห่งสถานะ รายละเอียดเล็ก ๆ เช่น ยี่ห้อรุ่น หรือสไตลเคส ช่วยสะท้อนว่าผู้ใช้เป็นใครในสังคม (Lumen Learning, n.d.) ขณะเดียวกันโทรศัพท์ยังเป็นเครื่องมือพัฒนากระบวนการสร้างอัตลักษณ์ส่วนบุคคลผ่านการสร้าง “ฉัน” จากการสื่อสารกับผู้อื่น เช่น การเลือกใช้คำพูด รูปภาพ และรีแอคชันบนสื่อสังคม (พรพรรณ ประจักษ์เนตร, 2014) นอกจากนี้ โทรศัพท์มือถือยังทำให้เกิด “พื้นที่สาธารณะในโลกเสมือนจริง” (virtual public space) ที่ผู้คนปฏิสัมพันธ์ผ่านสัญลักษณ์ เช่น อีโมจิ ข้อความ และรูปภาพ ที่อาจมีความหมายเฉพาะกลุ่มหรือบริบท (พรพรรณ ประจักษ์เนตร, 2014)

4. แนวคิดด้านสังคมเครือข่าย (Network Society)

ภายใต้โครงสร้างสังคมสมัยใหม่ “สังคมเครือข่าย” ได้ก่อรูปขึ้นท่ามกลางกระแสแห่งการเปลี่ยนผ่านจากสังคมอุตสาหกรรมสู่สังคมข้อมูล ที่โครงสร้างทางสังคมถูกจัดระเบียบผ่านเครือข่าย

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Castells, 2010) เครือข่ายในมุมมองของ Castells ไม่ใช่เพียงกลไกส่งผ่านข้อมูล แต่เป็น “สถาปัตยกรรมใหม่ของสังคม” ที่ทำลายข้อจำกัดของพื้นที่และเวลา ธุรกิจ การเมือง และวัฒนธรรมทั้งหมดดำเนินอยู่บน “space of flows” และ “timeless time” ซึ่งเปิดทางให้เกิดการเคลื่อนไหวเชิงข้อมูลอย่างไร้ขอบเขต ในภาพรวมสังคมไทย แนวคิดนี้สะท้อนผ่านกระบวนการรวมตัวของประชาสังคมผ่านสื่อใหม่ ที่มีลักษณะเป็น “เครื่องจักรฟันทอง” กระจายพลังสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม จากที่ถูกควบคุมโดยสื่อเดิม ปัจจุบันสื่อของ Castells ได้กลายเป็น “พื้นที่หลอมผสม” ระหว่างโลกจริงและโลกเสมือน ซึ่งสร้างเวทีสาธารณะใหม่ที่ก้าวข้ามข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์ ส่วนในเชิงอำนาจ Castells ชี้ว่า สังคมเครือข่ายทำให้อำนาจกระจายตัวและแสดงออกหลายมิติ แตกต่างจากการอธิบายโดยดั้งเดิมในรัฐศาสตร์ (political science) สถานะของแต่ละบุคคลหรือกลุ่มในเครือข่ายถูกแปรเปลี่ยนผ่านการเชื่อมต่อทางเทคโนโลยี เช่น การใช้โซเชียลมีเดียเพื่อระดมอำนาจทางสังคมหรือเศรษฐกิจ สรุปได้ว่า ทฤษฎีสังคมเครือข่ายเปิดมุมมองใหม่ที่เน้น “การเชื่อมต่อ” เป็นแกนกลางของการจัดระบบสังคมยุคดิจิทัล ซึ่งส่งผลทั้งเชิงโครงสร้าง อำนาจ และมิติการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลในระดับท้องถิ่นและโลกาภิวัตน์

กล่าวโดยสรุป โทรศัพท์มือถือในฐานะนวัตกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพื้นฐานต่อโครงสร้างและกระบวนการทางสังคมในหลากหลายมิติ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ผ่านกรอบทฤษฎีสังคมวิทยาที่สำคัญสี่แนวคิดหลัก ประการแรก ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่มองโทรศัพท์มือถือในฐานะองค์ประกอบที่สำคัญในการรักษาสมดุลและเสริมสร้างความเชื่อมโยงของระบบสังคม โดยทำหน้าที่ในการประสานงาน การสื่อสาร และการจัดการเหตุฉุกเฉิน แม้จะมีหน้าที่แฝงที่อาจส่งผลเชิงลบต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ประการที่สอง ทฤษฎีความขัดแย้งเผยให้เห็นว่าโทรศัพท์มือถือเป็นเวทีของการต่อสู้เพื่ออำนาจและทรัพยากรในสังคมดิจิทัล โดยสะท้อนความไม่เท่าเทียมผ่านช่องว่างดิจิทัลและกลไกการควบคุมข้อมูลของแพลตฟอร์มขนาดใหญ่ ประการที่สาม ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์อธิบายว่าโทรศัพท์มือถือเป็นสัญลักษณ์ที่ถ่ายทอดอัตลักษณ์และความหมายทางสังคม โดยผู้ใช้สร้างตัวตนและปฏิสัมพันธ์ผ่านพื้นที่เสมือนจริงด้วยสัญลักษณ์ดิจิทัลต่างๆ และประการสุดท้าย แนวคิดสังคมเครือข่ายมองโทรศัพท์มือถือเป็นพื้นฐานสำคัญของสังคมข้อมูลที่ทำลายข้อจำกัดเรื่องพื้นที่และเวลา สร้างการกระจายอำนาจและเปิดโอกาสใหม่สำหรับการมีส่วนร่วมทางสังคมในระดับท้องถิ่นและโลกาภิวัตน์

ประเภทของภัยจากการใช้โทรศัพท์มือถือ

1. ภัยส่วนบุคคล

โทรศัพท์มือถือ แม้จะเป็นเทคโนโลยีทรงคุณค่าในการสื่อสารและความบันเทิง แต่การใช้งานที่ไม่เหมาะสมสามารถก่อให้เกิดภัยทางด้านร่างกายและจิตใจได้อย่างชัดเจน เช่น การเสพติดสมาร์ทโฟน (smartphone addiction) ที่นำไปสู่ภาวะเครียด วิตกกังวล และภาวะซึมเศร้า (Wacks,

2021) ซึ่งพบว่าการใช้งานมากเกินไปมีส่วนสัมพันธ์ต่ออาการซึมเศร้าและความโดดเดี่ยวโดยเฉพาะในกลุ่มเพศชาย (Wacks, 2021) นอกจากนี้ ยังมีภาวะทางกายภาพเช่นตาแห้ง สายตาล้า ปวดคอ ข้อมือ และนิ้วล็อก (smartphone overuse syndrome) ที่เกิดจากการก้มหน้าจอมือถือเป็นเวลานาน Phubbing หรือการมองโทรศัพท์ขณะอยู่กับคนอื่น สามารถทำให้ความสัมพันธ์ส่วนตัวเสื่อมถอย ส่งผลให้เกิดความรู้สึกถูกเมิน การขาดสมาธิ และระดับความพึงพอใจในความสัมพันธ์ลดน้อยลง (Barrick, 2022) ขณะที่พฤติกรรมการใช้โทรศัพท์ขณะขับขี่ยังส่งผลให้เกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ (Texting while driving)

2. ภัยเชิงสาธารณสุขและโครงสร้างสังคม

ในระดับสังคม โทรศัพท์มือถือสร้างบทบาทสำคัญในแง่ของการแพร่ข้อมูลที่รวดเร็ว แต่พร้อมกันนั้น ก็มีความเสี่ยงจากการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เป็นช่องทางของการรบกวนทางสังคมหรือวัฒนธรรม เช่น cyberbullying ผ่านข้อความ ภาพ หรือวิดีโอ ที่สร้างความทุกข์แก่ผู้รับ ซึ่งมีการระบาดในวัยรุ่นอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในช่วงวัยเรียน ส่งผลให้เกิดภาวะซึมเศร้า และปัญหาด้านสุขภาพจิต (Kowalski et al., 2014) นอกจากนี้ ยังเป็นช่องทางที่เด็กหรือเยาวชนอาจได้รับเนื้อหาลามกหรือเป็นอันตรายได้ง่าย ผลสำรวจหนึ่งพบว่าผู้คนมีความกังวลว่า การใช้โทรศัพท์มือถือเปิดโอกาสให้เด็กได้รับเนื้อหาละเมิดจริยธรรม (Pew Research, 2019) และยังมีข้อเสนอในหลายประเทศ เช่น สเปน ให้ติดป้ายเตือนสุขภาพบนสมาร์ตโฟน และจำกัดการใช้ในเด็กเล็กเพื่อปกป้องสุขภาพ เมื่อเทียบกับสารเสพติด (The Guardian, 2024)

ผลกระทบทางสังคม (Social Impacts)

1. มิติบุคคล

โทรศัพท์มือถือตอนนี้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตเราอย่างแท้จริงสมัยดิจิทัล: ไม่เพียงแต่เชื่อมต่อเราเข้าหาโลกภายนอก แต่ยังเป็นกระจกสะท้อนอารมณ์ จิตใจ และการมีปฏิสัมพันธ์กับตนเอง ในระดับบุคคล ปัญหาอย่าง nomophobia หรืออาการกลัวการขาดโทรศัพท์ เป็นสิ่งที่พบได้ทั่วไป เกิดจากการใช้โทรศัพท์อย่างต่อเนื่องโดยไม่รู้ตัว โดยสาเหตุมักมาจากความกังวลว่าจะพลาดข้อความ ข่าวสาร หรือการเชื่อมต่อทางสังคม ประกอบกับอาการเครียด ความวิตก ภาวะซึมเศร้า และปัญหาการนอน ลดความสามารถในการรับมือกับสิ่งเร้าภายนอก เช่นเดียวกับภาวะขาดสมาธิ (Lembke et al., in The Guardian, 2024; “Nomophobia,” 2025)

2. มิติครอบครัวและชุมชน

แม้โทรศัพท์มือถือช่วยให้ครอบครัวสามารถติดต่อสื่อสารได้ง่ายขึ้นในขณะที่อยู่อย่างกระจัดกระจาย (เช่น การส่งข้อความภาพวิดีโอให้ลูกที่อยู่ต่างจังหวัด), ในอีกด้านหนึ่ง ปรากฏการณ์ phubbing (การเพิกเฉยต่อคนรอบข้างเพราะสนใจโทรศัพท์มากกว่า) ได้เกิดขึ้นในครอบครัว ช่องว่าง

ระหว่างกันแปรเปลี่ยนจากกายภาพเป็นเชิงอารมณ์ และกระทบต่อการพัฒนาทางจิตสังคมของเด็กวัยรุ่นซึ่งถูกรบกวนความเชื่อมต่อกับพ่อแม่ (Liu et al., 2024; “Phubbing,” 2025)

3. มิติการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

โทรศัพท์มือถือไม่เพียงใช้ระหว่างกันในครอบครัว แต่ยังกลายเป็นเครื่องมือทางการเมืองสำคัญในการเรียกร้อง การเคลื่อนไหว และสร้างเวทีสาธารณะในโลกเสมือน ผู้คนสามารถบันทึกและแชร์เหตุการณ์ทันที เช่น การเปิดโปงคอร์รัปชัน หรือเหตุการณ์ละเมิดสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ การสื่อสารผ่านมือถือยังเอื้อให้เกิด “เมืองเวลาจริง” (Real-Time City) ที่ภาครัฐ ภาคประชาสังคม และชุมชนสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ได้แบบเรียลไทม์ (Townsend, 2000)

4. มิติทางเศรษฐกิจและความมั่นคง

ทางด้านเศรษฐกิจ โทรศัพท์มือถือมีบทบาทสำคัญต่อการเติบโตของธุรกิจและสังคม เช่น การชำระเงินผ่านมือถือ (m-commerce), การกระจายข้อมูลข่าวสารให้กับชุมชนห่างไกล, และช่วยแก้ปัญหาการเข้าถึงตลาด (Deloitte Access Economics, ส.ค. 2556) ซึ่งส่งผลต่อการจ้างงาน การผลิตและมูลค่าเพิ่มของเศรษฐกิจ (Association, 2012) ด้านความมั่นคง โทรศัพท์ยังเป็นเครื่องมือในการสร้างเครือข่ายป้องกันอาชญากรรมในชุมชน ตัวอย่างเช่น กรณีในแอฟริกาใต้ที่มีโครงการ “Community crime fighting” ให้ประชาชนใช้มือถือรายงานเหตุอาชญากรรมทันที เพิ่มความปลอดภัยให้กับชุมชน (Wikipedia Mobile technology in Africa, 2024)

โดยสรุป แม้โทรศัพท์มือถือจะนำมาซึ่งโอกาสและประโยชน์มหาศาลในทุกมิติของชีวิต แต่ในขณะเดียวกัน ก็สะท้อนให้เห็นผลกระทบด้านลบที่ควรได้รับการตระหนักและจัดการอย่างรอบด้าน เช่น การดูแลสุขภาพจิต ส่งเสริมสื่อสัมพันธ์ในครอบครัว จัดกรอบทางนโยบายเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสาร และส่งเสริมเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง พัฒนาความมั่นคงภายในชุมชน เพื่อให้เทคโนโลยีนี้ช่วยเสริมสร้างสังคมที่มั่นคงและสมดุลในยุคดิจิทัล

ปัจจัยที่เอื้อต่อการเกิดภัย (Contributing Factors)

โทรศัพท์มือถือซึ่งเข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตดิจิทัลนั้น แม้จะช่วยเสริมศักยภาพในการเชื่อมต่อ แต่ยังมีปัจจัยหลายด้านที่ส่งเสริมให้เกิดภัยทั้งต่อบุคคลและสังคมได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง หนึ่งในปัญหาสำคัญคือ การออกแบบที่โน้มน้าว (persuasive design) ของแอปและแพลตฟอร์มสมาร์ตโฟน ซึ่งกระตุ้นให้ผู้ใช้ต้องมีปฏิสัมพันธ์อยู่ตลอดเวลา เช่น หวังการตอบสนองเชิงอารมณ์หรือ “ไลก์” การแจ้งเตือนผลักดันให้ผู้ใช้จดจ่อกับหน้าจออยู่ตลอดเวลา การศึกษาหนึ่งพบว่า การออกแบบลักษณะนี้เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดพฤติกรรมการใช้งานที่ “บังคับ” (Chen et al., 2021) นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยทางจิตวิทยาและอารมณ์ อาทิ ความวิตกกังวล ความเหงา และอาการซึมเศร้า ที่ช่วยกระตุ้นพฤติกรรมพึ่งพาโทรศัพท์ (overdependence) โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นและผู้ที่มีความเหงาอารมณ์เปราะบาง การศึกษาจากเกาหลีใต้เผยว่า ความรู้สึกโดดเดี่ยวและอาการวิตกกังวลมีความสัมพันธ์

กับความเสี่ยงที่จะเกิดการพึ่งพาโทรศัพท์มือถืออย่างมีนัยสำคัญ ความแตกต่างทางกลุ่มประชากร ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่ง เช่น เพศหญิงมักมีความเสี่ยงสูงกว่าต่อการใช้โทรศัพท์ในรูปแบบที่เสพติด (addictive patterns) สูงกว่าชาย และผลกระทบจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์การใช้งาน เช่น ความบันเทิง การใช้โซเชียลมีเดีย หรือการเสาะหาความสัมพันธ์ทางอารมณ์ (Wacks, 2021) ยังมีวัฒนธรรมแห่งการอยู่ติดจอ (screen culture) โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่มักใช้โทรศัพท์เป็นหลักเพื่อคลายเหงา แก้เบื่อ หรือสร้างความมั่นคงทางอารมณ์ หนีจากความตึงเครียดหรือภาวะความไม่แน่ใจในตัวเอง นำไปสู่พฤติกรรม nomophobia หรือ “กลัวขาดโทรศัพท์” โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีปัญหาด้านจิตใจ เช่น ความวิตกกังวลหรือความไม่มั่นคงในตัวเอง จากที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยจากด้านเทคโนโลยี (การออกแบบ) จิตวิทยา (ภาวะอารมณ์) ประชากร (เช่น เพศ) และวัฒนธรรมดิจิทัล ล้วนมีส่วนต่อการก่อเกิดภัยจากการใช้งานโทรศัพท์มือถือโดยไม่ระมัดระวัง

จากที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นว่า การใช้โทรศัพท์มือถือในยุคดิจิทัลอาจนำไปสู่ภัยต่อบุคคล และสังคมจากหลายปัจจัยสำคัญ ได้แก่ การออกแบบแพลตฟอร์มและแอปที่โน้มน้าวให้ใช้อย่างต่อเนื่อง เช่น การแจ้งเตือนและการกระตุ้นด้วย “โลภ” ปัจจัยทางจิตวิทยาและอารมณ์ เช่น ความวิตกกังวล ความเหงา และภาวะซึมเศร้า ความแตกต่างทางประชากร เช่น เพศหญิงมีแนวโน้มเสี่ยงต่อการใช้แบบเสพติดสูงกว่า รวมถึงวัฒนธรรมติดหน้าจอในกลุ่มเยาวชนที่ใช้โทรศัพท์เพื่อคลายเหงาหรือหนีความเครียด ซึ่งทั้งหมดนี้เพิ่มโอกาสการพึ่งพาและเสพติดมือถือ

กรณีศึกษา (Case Studies)

1. ความผิดพลาดทางการเมือง-การทูตของ แพทองธาร ปมคลิปเสียงหลุด สนทนา

กับฮุน เซน

สถานการณ์ตลอดทั้งวันนี้ (19 มิถุนายน 2568) เต็มไปด้วยถ้อยแถลงจากรัฐบาลต่อเหตุการณ์ชายแดนไทย-กัมพูชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีคลิปเสียงสนทนาส่วนตัวระหว่าง น.ส.แพทองธาร ชินวัตร และสมเด็จฮุน เซน อดีตนายกรัฐมนตรีของกัมพูชาและประธานวุฒิสภาของกัมพูชา นายนิกรเดช พलगูร อธิบดีกรมสารนิเทศและโฆษกกระทรวงการต่างประเทศ แถลงประณามการเผยแพร่คลิปเสียงการเจรจาระหว่างผู้นำไทยและอดีตนายกฯ กัมพูชา โดยระบุว่า “การกระทำดังกล่าวขัดต่อจรรยาบรรณและมารยาทพื้นฐานของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐที่ไม่อาจยอมรับได้” โฆษกกระทรวงการต่างประเทศกล่าวด้วยว่า ทางของไทยได้เรียก นายฮุน ซาเรื่อน เอกอัครราชทูตกัมพูชาประจำประเทศไทย มารับหนังสือประท้วงอย่างเป็นทางการ เมื่อเวลา 11.00 น. ที่ผ่านมา หลังการออกแถลงการณ์ของกระทรวงการต่างประเทศไม่นาน น.ส.แพทองธาร ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ได้ออกมาแถลงขอโทษต่อประชาชนต่อกรณีคลิปเสียงการสนทนาที่ตนพูดคุยกับอดีตนายกฯ กัมพูชาว่าเป็นเรื่องที่ไม่น่าเกิดขึ้น จึงขอภัยที่ทำให้เกิดความไม่สบายใจ เธอย้ำว่ามีการพูดคุยกับหน่วยงานด้านความมั่นคง รวมถึง พล.ท.บุญสิน พาดกลาง แม่ทัพภาคที่ 2 ซึ่งเป็นบุคคลที่หลายฝ่ายมองว่าถูก

พาดพิงถึงโดยตรงจากคลิปเสียงที่หลุดออกมา พร้อมอธิบายว่าความตั้งใจจริงคือการต่อรอง และทั้งหมดเป็น “แพดติก (กลวิธี) ของการสื่อสารที่จะเจรจาต่อไปว่าเราต้องแสดงความเข้าใจเขาก่อน” (BBC. News, ไทย, 2568)

2. สรุปข่าวกรณีคลิปแบล็กเมลล์ของ “สีกากอล์ฟ” กับ “อดีตพระสงฆ์” ที่ปรากฏในสื่อออนไลน์และข่าวหนังสือต่าง ๆ (เรียงตามลำดับความชัดเจนของข้อมูล)

1. ตำรวจยึดโทรศัพท์มือถือ-ไฟล์คลิปจำนวนมาก

เจ้าหน้าที่จากกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บก.ปปป.) ตรวจยึดโทรศัพท์มือถือจำนวน 5 เครื่องจาก “สีกากอล์ฟ” พบภาพและคลิปวิดีโอกว่า 80,000 ไฟล์ ซึ่งบันทึกความสัมพันธ์เชิงชู้สาวกับพระสงฆ์ระดับผู้ใหญ่หลายรูป

2. รายงานฉบับเดลิเมล์ (สื่อต่างประเทศ)

รายงานว่า “สีกากอล์ฟ” สร้างคลิปภาพลับเพื่อแบล็กเมลล์พระสงฆ์จำนวนมาก ได้เงินและประโยชน์จากการชู้แบล็กเมลล์ใกล้เคียง 9 ล้านบาท

3. รายงานข่าวไทยรัฐและช่อง 8

ไทยรัฐ นำเสนอว่า “สีกากอล์ฟ” เคยแบล็กเมลล์พระจนต้องเลิกไปแล้ว 3 รูป ช่อง 8 รายงานว่า “สีกากอล์ฟ” ได้เงินกว่า 385 ล้านบาท จากการแบล็กเมลล์พระหลายรูป

4. คลิปและแชตไฟล์ไม่หยุด

NationTV รายงานว่ามีคลิปและแชตระหว่าง “สีกากอล์ฟ” กับอดีตเจ้าอาวาส ปรากฏสู่สาธารณะอย่างต่อเนื่อง ไทยรัฐ และอัมรินทร์ทีวี นำเสนอภาพเก่าอีกชุดที่เชื่อมโยง “สีกากอล์ฟ” กับพระผู้ใหญ่หลายรูป

5. รายงานอื่นและคำชี้แจง

มีข่าวจาก TikTok และสื่อออนไลน์ว่ามีหลักฐานเป็นเอกสาร โน้ตบุ๊กและโทรศัพท์หลายเครื่องที่รวบรวมคลังภาพของพระสงฆ์จำนวนมาก “สีกากอล์ฟ” ให้สัมภาษณ์ผ่านสื่อบางสื่อการว่าเธอคบหาอดีตพระประดิษฐ์ในฐานะคนรัก และได้รับเงินใช้เดือนละหนึ่งแสนบาท

ผลกระทบและบทเรียนจากกรณีศึกษา

ผลกระทบ

ผลกระทบด้านการเมืองและการทูต (กรณีแพทองธาร)

ความเสียหายต่อภาพลักษณ์ของประเทศ เกิดวิกฤตความน่าเชื่อถือในระดับนานาชาติ เมื่อการสนทนาส่วนตัวของผู้นำประเทศรั่วไหล เกิดความตึงเครียดทางการทูต รัฐบาลต้องเรียกเอกอัครราชทูตกลับพหุมารับหนังสือประท้วงอย่างเป็นทางการ รวมถึงการสูญเสียความไว้วางใจ ทั้งจากประชาชนในประเทศและพันธมิตรระหว่างประเทศต่อความสามารถในการรักษาความลับของรัฐ

ผลกระทบด้านสังคมและศาสนา (กรณีสีกากอล์ฟ)

เกิดวิกฤตศรัทธาต่อพระศาสนา ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อสถาบันพระสงฆ์ถูกส่ายคลอนอย่างรุนแรง รวมถึงปัญหาเชิงโครงสร้าง เผยให้เห็นช่องโหว่ในระบบการควบคุมและกำกับดูแลพระสงฆ์ และ ผลกระทบทางจิตใจต่อสังคม การเผยแพร่ข้อมูลในลักษณะนี้สร้างความเข้าใจและสับสนแก่ผู้ศรัทธา

บทเรียน

บทเรียนด้านธรรมาภิบาลและความรับผิดชอบ

ความสำคัญของการสื่อสารอย่างระมัดระวัง ผู้นำต้องตระหนักว่าคำพูดทุกคำมีน้ำหนักและอาจส่งผลกระทบต่อประเทศชาติ แม้จะเป็นการสนทนาส่วนตัว เป็นความจำเป็นของระบบรักษาความลับที่มีประสิทธิภาพ การรั่วไหลของข้อมูลสำคัญแสดงให้เห็นถึงช่องโหว่ในระบบรักษาความมั่นคง และการบริหารจัดการวิกฤต การตอบสนองที่รวดเร็วและโปร่งใสของรัฐบาลในการขอโทษและชี้แจง เป็นแนวทางที่เหมาะสม

บทเรียนด้านจริยธรรมและสังคม

ความสำคัญของการกำกับดูแลสถาบันศาสนา จำเป็นต้องมีระบบตรวจสอบและควบคุมที่เข้มงวดขึ้นเพื่อป้องกันการใช้ตำแหน่งในทางที่ผิด เกิดผลกระทบของเทคโนโลยีต่อความเป็นส่วนตัวในยุคดิจิทัล การบันทึกและเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลกลายเป็นเครื่องมือที่อันตราย รวมถึงความรับผิดชอบของสื่อ การนำเสนอข่าวที่เกี่ยวข้องกับความอ่อนไหวทางศาสนาต้องทำอย่างระมัดระวังเพื่อไม่ให้เกิดผลเสียต่อสังคม

ทั้งสองกรณีศึกษานี้สะท้อนให้เห็นความสำคัญของการมีจริยธรรม ความรับผิดชอบ และการตระหนักถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสังคมและประเทศชาติจากการกระทำของบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งที่มีอิทธิพล

แนวทางป้องกันและข้อเสนอเชิงนโยบาย

แนวทางป้องกันและข้อเสนอเชิงนโยบายตามกรอบระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และรัฐ ดังนี้

1. การเสริมสร้างทักษะรู้เท่าทันดิจิทัล (Digital Literacy) การพัฒนาความสามารถของบุคคลในการตัดสินใจ ประเมินความเสี่ยง และจัดการข้อมูลส่วนตัวอย่างปลอดภัย รวมถึงการรู้เท่าทันสื่อและเทคโนโลยี
2. การสร้างวัฒนธรรมการใช้เทคโนโลยีอย่างรับผิดชอบ การปลูกฝังค่านิยมและบรรทัดฐานการใช้โทรศัพท์อย่างเหมาะสมภายในครอบครัว เช่น การกำหนดเวลา "พักหน้าจอ" การเคารพความเป็นส่วนตัว และการไม่ใช้โทรศัพท์ในสถานการณ์ที่เสี่ยง
3. การสร้างวัฒนธรรมการใช้เทคโนโลยีอย่างรับผิดชอบ การจัดกิจกรรมรณรงค์โดยภาคประชาสังคมและองค์กรท้องถิ่นเพื่อสร้างบรรทัดฐานทางสังคมที่เหมาะสม

4. การเสริมสร้างทักษะรู้เท่าทันดิจิทัล (ในบริบทการศึกษา) การบูรณาการความปลอดภัยดิจิทัลเข้าในหลักสูตรการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงมหาวิทยาลัย
 5. การพัฒนากฎหมายและมาตรการกำกับดูแล การปรับปรุงกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล การป้องกันการล่วงละเมิดออนไลน์ และการลงโทษการเผยแพร่ข้อมูลที่ละเมิดสิทธิ
 6. การมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการแพลตฟอร์ม การกำกับดูแลให้ผู้ให้บริการมีหน้าที่เชิงรุกในการจัดการเนื้อหาที่เป็นภัย และสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ-เอกชน
 7. การสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านความปลอดภัยดิจิทัล การลงทุนในการพัฒนาเทคโนโลยีป้องกันภัยและสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ
 8. การกำหนดนโยบายสาธารณะเชิงรุก การออกแบบนโยบายบนหลักฐานเชิงประจักษ์โดยอ้างอิงข้อมูลสถิติและประสบการณ์จากต่างประเทศ
- การจัดกลุ่มตามกรอบนี้แสดงให้เห็นว่าการแก้ไขปัญหาต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกระดับ โดยเริ่มจากการสร้างความตระหนักในระดับบุคคลและครอบครัว ขยายไปสู่การสร้างบรรทัดฐานในระดับชุมชน และสนับสนุนด้วยกฎหมายและนโยบายในระดับรัฐ

บทสรุป

ในโลกปัจจุบันที่เทคโนโลยีได้แทรกซึมเข้าไปในทุกอณูของการดำเนินชีวิต โทรศัพท์มือถือไม่เพียงเป็นอุปกรณ์สื่อสาร แต่ได้กลายเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างสมบูรณ์แบบ เสียงแจ้งเตือนที่ดังขึ้นในกระเป๋าหรือบนโต๊ะทำงาน อาจเป็นเพียงข้อความสั้น ๆ จากเพื่อน หรืออาจเป็นภาพ คลิปวิดีโอ หรือข่าวสารที่มีพลังในการเขย่าความเชื่อมั่นของสังคมทั้งระบบได้ในพริบตาเดียว ความเร็วและความสะดวกที่โทรศัพท์มือถือมอบให้ จึงเป็นทั้งคุณูปการและความเสี่ยงที่เดินคู่ขนานกันอยู่เสมอ จากมุมมองเชิงทฤษฎี โทรศัพท์มือถืออธิบายได้ผ่านหลายกรอบความคิด ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (Structural Functionalism) มองว่าเทคโนโลยีนี้เป็นเสมือน “เส้นเลือด” ที่ลำเลียงข้อมูลและประสานงานให้สังคมดำเนินไปอย่างมีระบบ ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory) เตือนเราว่าเทคโนโลยีนี้สามารถถูกใช้เป็นเครื่องมือสร้างอำนาจและขยายความเหลื่อมล้ำ ขณะที่ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism) ชี้ว่าโทรศัพท์มือถือเป็นสัญลักษณ์ที่ผู้คนใช้สร้างตัวตนและความหมายทางสังคม และในมุมของสังคมเครือข่าย (Network Society) โทรศัพท์มือถือคือโครงสร้างเชื่อมโยงโลกที่ไร้พรมแดนทางข้อมูลและอำนาจ

แม้โทรศัพท์มือถือจะเปิดโอกาสให้เข้าถึงความรู้ การติดต่อสื่อสาร และการสร้างเครือข่าย แต่ก็ยังเป็นต้นตอของภัยในหลายระดับ ภัยส่วนบุคคล เช่น การถูกแบล็กเมล์ทางเพศ การรั่วไหลของข้อมูลส่วนตัว และการเสพติดหน้าจอ สามารถบั่นทอนทั้งสุขภาพกายและจิต ส่วนภัยเชิงสาธารณะ เช่น การเผยแพร่ข้อมูลเท็จ การบิดเบือนข้อเท็จจริง และการรั่วไหลของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของรัฐ อาจสร้างความแตกแยกในสังคมและความตึงเครียดระหว่างประเทศ ผลกระทบเหล่านี้

แผ่ขยายในหลายมิติ มิติบุคคลอาจเผชิญกับความเครียด ภาวะซึมเศร้า และการลดลงของสมาธิ มิติครอบครัวและชุมชนอาจเผชิญปัญหา phubbing หรือการเมินกันเพราะมัวสนใจหน้าจอ ทำให้ความสัมพันธ์อ่อนแอลง มิติการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ อาจเห็นโทรศัพท์มือถือถูกใช้เป็นเครื่องมือเคลื่อนไหวทางสังคมหรือสร้างความขัดแย้งทางการเมือง ขณะที่มีมิติทางเศรษฐกิจและความมั่นคงมีทั้งด้านบวก เช่น การขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัล และด้านลบ เช่น การเพิ่มช่องโหว่ต่ออาชญากรรมไซเบอร์ ปัจจัยที่เอื้อต่อการเกิดภัยมาจากทั้งการออกแบบแพลตฟอร์มที่ดึงดูดและกระตุ้นให้ใช้อย่างต่อเนื่อง ความเปราะบางทางอารมณ์ของผู้ใช้ ความเหลื่อมล้ำด้านทักษะดิจิทัล และวัฒนธรรมที่ให้คุณค่ากับการเชื่อมต่ออย่างต่อเนื่องโดยขาดการประเมินผลกระทบ สิ่งเหล่านี้เมื่อผนวกกัน ทำให้โทรศัพท์มือถือกลายเป็นช่องทางที่ภัยสามารถเกิดขึ้นและแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว เพื่อรับมือกับความเสี่ยงดังกล่าว แนวทางป้องกันต้องอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วน บุคคลและครอบครัวต้องเสริมทักษะรู้เท่าทันดิจิทัลและตั้งขอบเขตการใช้งาน สถานศึกษาต้องปลูกฝังจริยธรรมและความปลอดภัยดิจิทัล ภาครัฐต้องปรับปรุงกฎหมายและมาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ผู้ให้บริการแพลตฟอร์มต้องรับผิดชอบต่อเนื้อหาและพัฒนาเครื่องมือป้องกันภัย ภาคประชาสังคมต้องสร้างวัฒนธรรมการใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบ บทเรียนจากภัยดิจิทัลสอนเราว่า โทรศัพท์มือถือเป็นมากกว่าวัตถุในกระเป๋า คือโครงสร้างพื้นฐานของสังคมยุคใหม่ที่กำหนดรูปแบบการสื่อสาร อำนาจ และความมั่นคง การใช้เทคโนโลยีนี้จึงต้องอาศัยทั้งความตระหนักรู้ การกำกับดูแล และการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม เพื่อให้พลังของมันถูกใช้ในการเสริมสร้างสังคมที่ปลอดภัย เท่าเทียม และยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณ์ แสงทวี. (2555). *บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าวการเมืองของสื่อมวลชนไทย* [PDF].
- ข่าว BBC. News, ไทย, (2568). *วิเคราะห์ 4 ความผิดพลาดทางการเมือง-การทูตของ แพทองธาร ปมคลิปเสียงหลุด สนทนากับฮุน เซน*.
<https://www.bbc.com/thai/articles/cn0qepq0edjo>
- พร พรรณ ประจักษ์ เนตร. (2014). นวัตกรรมสื่อสารและการขยายพลังอำนาจในการสื่อสารผ่านพื้นที่เสมือนจริง. *วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรม* นิต้า, 1(1), 32-48.
- พิมพ์ ชัญญา พิกเปี่ยม. (2021). โลกคู่ขนาน: แนวคิดเครือข่ายของ Manuel Castells ในสื่อใหม่. *วารสารนิเทศศาสตร์ มสธ.*, 8(6), 100-120.
- Association. (2012). *Mobile nation: The economic and social impacts of mobile technology*. Australian Mobile Telecommunications Association.
<https://amta.org.au/files/Mobile.nation.The.economic.and.social>.

- Barrick, E. M. (2022). *The unexpected social consequences of diverting attention to mobile phones*. *Journal of Experimental Social Psychology*. Retrieved from <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0022103122000634>
- BBC. News, ไทย, (2568). วิเคราะห์ 4 ความผิดพลาดทางการเมือง-การทูตของ แพทองธาร ปมคลิปเสียงหลุด สนนากับฮุน เซน. <https://www.bbc.com/thai/articles/cn0qepq0edjo>
- Bianchi, A., & Phillips, J. G. (2005). *Psychological predictors of problem mobile phone use*. *Cyber Psychology & Behavior*. Retrieved from <https://en.wikipedia.org/wiki/Nomophobia>
- Blumer, H. (1973). *Symbolic interactionism: Perspective and method*. Prentice-Hall.
- Castells, M. (2010). *The Information Age: Economy, Society and Culture, Volume 1: The Rise of the Network Society (2nd ed.)*. Wiley-Blackwell.
- Chen, X., Hedman, A., Distler, V., & Koenig, V. (2021). *Do persuasive designs make smartphones more addictive? A mixed-methods study on Chinese university students*. arXiv. <https://arxiv.org/abs/2106.02604>
- Deloitte Access Economics. (2013, August). *Mobile nation: The economic and social impact of mobile technology*. <https://amta.org.au/files/Mobile.nation>.
- Easy Sociology. (2024, February 16). *Understanding conflict theories in sociology*. *Easy Sociology*. Retrieved August 11, 2025, from <https://easysociology.com/sociological-perspectives>
- Geser, H. (2004). *Towards a sociological theory of the mobile phone*. *Sociology in Switzerland: Sociology of the Mobile Phone*. Retrieved August 11, 2025, From https://socio.ch/mobile/t_geser1.htm
- Kowalski, R. M., Giumetti, G. W., Schroeder, A. N., & Lattanner, M. R. (2014). Bullying in the digital age: A critical review and meta-analysis of cyberbullying research among youth. *Psychological Bulletin*.
- Lumen Learning. (n.d.). *Conflict perspective on media and technology*. In *Introduction to sociology*. Lumen Learning. Retrieved August 11, 2025, from <https://courses.lumenlearning.com>
- Leong, L. (2016). *Managing self and stigma in iPhone app use*. In *symbolic interactionism, and domestication and consumption studies*. Semantic Scholar. <https://pdfs.semanticscholar.org.pdf>

- Liu, Q., Zhou, Z., Yang, X., Kong, F., Sun, X., & Xue, G. (2024). *The association between parental phubbing and adolescents' mental health: The mediating role of parent-child attachment*. *Computers in Human Behavior*, 148, 107884. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2023.107884>
- Merton, R. K. (1938). Social structure and anomie. *American Sociological Review*, 3(5), 672–682.
- Mettathamrong, J. (2021). Factors that affect the behavior of adolescents in Thailand in the use of smartphones. *Journal of Social Sciences Research*, 279(66514017).
- Nickerson, C. (n.d.). *Manifest and latent functions in sociology*. Simply Psychology. Retrieved August 11, 2025, from <https://www.simplypsychology.org/manifest-latent-function.html>
- Noh, D., et al. (2024). *Factors influencing smartphone overdependence among adolescents: Age, gender, anxiety, loneliness, depressive symptoms*. *Scientific Reports*. <https://www.nature.com/articles/s41598-024-58152-1>
- Nomophobia. (2025, January 28). In *Wikipedia*. <https://en.wikipedia.org/wiki/Nomophobia>
- Phubbing. (2025, January 28). In *Wikipedia*. <https://en.wikipedia.org/wiki/Phubbing>
- The Guardian. (2024, December 3). *Smartphones should carry health warning, Spanish government told*. *The Guardian*. Retrieved from <https://www.theguardian.com>
- Townsend, A. M. (2000, September). *Mobile phones and the real-time city: Wireless Networks as social infrastructure*. *Wired*. <https://www.wired.com>
- Wacks, Y. (2021). *Excessive smartphone use is associated with health risk*. *Frontiers in Psychiatry*. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC8204720/>